

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Asia: Lahden kansanopiston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi avoimen korkeakoulun 30 opintopisteen opintosetelikokeilusta

Yhteenveto: Lahden kansanopisto pitää kannatettavana hallituksen esityksen tavoitetta sujuvoittaa siirtymää toiselta asteelta korkeakoulutukseen, tukea nuorten koulutuspolkuja ja nostaa koulutustasoa. Esityksessä tunnistetaan oikein, että kohderyhmään kuuluvat nuoret tarvitsevat opintojen rinnalle ohjausta, opiskeluvalmiuksien vahvistamista ja kokonaisvaltaista tukea. Kansanopistot ovat oikea paikka saada tarvittavaa tukea.

Tarkemmat perustelut

1. Korkeakouluun siirtymistä tulee tukea monipuolisesti: Lahden kansanopisto pitää kannatettavana, että toisen asteen ja korkea-asteen nivelvaiheeseen kiinnitetään erityistä huomiota. Korkeakoulutukseen siirtymisen sujuvoittaminen, koulutustason nostaminen sekä nuorten aikuisten koulutuspolkujen tukeminen ovat keskeisiä tavoitteita. Lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä todetaan, että nuoret aikuiset tarvitsevat siirtymässä toiselta asteelta korkeakoulutukseen huolellista opinto-ohjausta, uraohjausta ja muuta tukea. Kansanopistot tekevät laajaa yhteistyötä korkeakoulujen kanssa ja toimivat jo nyt väylänä korkeakoulutukseen.

Esitysluonnoksessa todetaan, että vapaan sivistystyön oppilaitosten vahvuutena on paljon ohjausta ja opiskeluvalmiuksien kehittämistä tarvitsevien nuorten tukeminen. Korostamme, että juuri nämä vahvuudet ovat keskeisiä kokeilun kohderyhmän kannalta. Korkeakoulutustason nostaminen Suomessa edellyttää näiden vahvuuksien täysimääräistä hyödyntämistä.

Kansanopistot toteuttavat jo tällä hetkellä käytännössä niitä tavoitteita, joita esityksen mukaisella opintosetelikoelulla pyritään edistämään. Kansanopistoissa opiskelee vuosittain lähes 3 000 nuorta aikuista, joilla ei ole korkeakoulupaikkaa ja jotka tarvitsevat tukea opiskelunvalmiuksien vahvistamiseen, elämänhallintaan ja urasuunnitteluun. He tarvitsevat lähiopetusta, opiskeluryhmän tukea ja laaja-alaista ohjausta edetäkseen korkeakoulupolulla. Kansanopistojen pitkissä koulutuksissa opiskelijat suorittavat tyypillisesti 40–60 opintopistettä avoimen korkeakoulun opintoja lukuvuoden aikana. Kansanopistoissa suoritetaan vuositason noin 30 000 opintopistettä, ja niitä suorittavat opiskelijat ovat nimenomaan hallituksen esitysluonnoksen mukaista kohderyhmää.

Vapaan sivistystyön rooli korkeakoulutuksen saavutettavuuden vahvistamisessa on tunnustettu myös eduskunnassa. Sivistysvaliokunta (mm. SiVM 19/2021 vp) on pitänyt tärkeänä, että "joustava pääsy korkeakouluopintoihin turvataan ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä vahvistetaan vapaan sivistystyön roolia korkeakoulujen yhteistyökumppaneina. Vapaa sivistystyö voi valtakunnallisena verkostona huolehtia, että avoimia korkeakouluopintoja on kaikkien saatavilla taloudellisesta asemasta ja kotipaikasta riippumatta."

Katsomme, että lausunnolla oleva esitys ei tältä osin toteuta valiokunnan linjausta. Näin laajassa ja merkittävällä julkisella rahoituksella toteutettavassa kokeilussa ei ole tarkoituksenmukaista rajata pois toimivaa valtakunnallista oppilaitosverkostoa, joka jo nykyisellään edistää kokeilun tavoitteita.

2. Kansanopistojen rooli on tunnustettu esityksessä, mutta sitä ei ole huomioitu kokeilun toteutuksessa. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että keskeiset toteuttajat ovat mukana kokeilussa alusta alkaen.

Kokeilun tavoitteiden saavuttamiseksi on välttämätöntä, että vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat mukana toteuttamassa sitä. Esitysluonnoksessa tunnustetaan vapaan sivistystyön oppilaitosten vahvuudet nuorten tukemisessa siirtymävaiheessa: ohjauksellisuus, lähiopetus sekä opiskelunvalmiuksien vahvistaminen. Nämä tekijät ovat keskeisiä juuri niille nuorille, joille kokeilu on suunnattu. Pelkkä mahdollisuus suorittaa avoimen korkeakoulun opintoja ei riitä, vaan nuoret tarvitsevat kokonaisvaltaista ohjausta ja tukea koulutuspolun rakentamiseen. Ohjauksen toteutukseen, vastuisiin ja resursseihin liittyvä esityksessä merkittävää avoimia kysymyksiä.

Esitysluonnoksessa todetaan, että vapaan sivistystyön oppilaitosten tuottamaa avointa korkeakouluopetusta ei käytännössä ole mahdollista tuoda Opin.fi-palveluun ennen kokeilun käynnistymistä. Samalla todetaan, että asiaa selvitetään erikseen. Kansanopistojen asemaa ei voida jättää kokeilun aikana myöhemmin selvitettäväksi, jos kokeilu käynnistetään tavalla, joka jo lähtökohtaisesti sulkee kansanopistot käytännössä ulkopuolelle.

Esitetty toteutusmalli ohjaa opintosetelin käytön käytännössä korkeakoulujen omaan tarjontaan eikä mahdollista kansanopistojen täysipainoista osallistumista kokeiluun. Esitystä tulee muuttaa siten, että korkeakoulujen yhteistyöoppilaitosten rooli on selkeä ennen kokeilun alkamista.

Esityksessä todetaan, että kokeilua koskeva lainsäädäntö ei koske vapaan sivistystyön oppilaitoksia eikä rahoitusta voida osoittaa niille. Samanaikaisesti esityksessä kuitenkin todetaan, että vapaan sivistystyön oppilaitos ei voi periä opiskelijamaksuja niiltä opiskelijoilta, jotka ilmoittautuvat opintojaksoille opintosetelillä. Tämä muodostaa ristiriitaisen ja toiminnallisesti kestävämmän tilanteen. Vapaan sivistystyön oppilaitosten oikeus periä opiskelijamaksuja perustuu lakiin vapaasta sivistystyöstä (24 §), eikä tätä oikeutta voida rajoittaa toisesta lainsäädännöstä käsin ilman säädösten välistä ristiriitaa.

3. Rahoitusmalli ja tekninen toteutus heikentävät kokeilun saavutettavuutta

Esitysluonnoksen mukaan opintosetelikokeiluun kohdennetaan merkittävä julkinen rahoitus. Tämän rahoituksen vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että kokeilussa hyödynnetään olemassa olevia, toimivia rakenteita.

Rahoitus kohdentuu esityksen mukaan korkeakouluille Opin.fi-palvelussa tehtyjen ilmoittautumisten perusteella. Samalla vapaan sivistystyön oppilaitosten osuus rahoituksesta jäisi riippuvaiseksi korkeakoulujen kanssa tehtävistä sopimuksista. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa riskinä on, että rahoitus ei kohdistu koulutuksen ja ohjauksen tosiasiallisille toteuttajille.

Saavutettavuus ei ole pelkästään tekninen kysymys. Se on myös pedagogista, alueellista ja sosiaalista saavutettavuutta. Jos vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjontaa ei saada mukaan kokeilun alkaessa, keskitetty tekninen ratkaisu kaventaa saavutettavuutta.

Esitämme että ennen kokeilun aloittamista rakennetaan malli vapaan sivistystyön oppilaitosten osallistumisen mahdollistamiseksi ja kohdennetaan rahoitusta kokeilun tavoitteiden toteuttamiseksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat myös tarjota avoimen korkeakouluopetuksen maksuttomasti kokeilun kohderyhmälle. Vapaan sivistystyön oppilaitosten osallistuminen kokeiluun voidaan ratkaista hyödyntämällä olemassa olevaa vapaan sivistystyön opintosetelirahoituksen mallia, joka on osoittanut toimivuutensa jo yli 20 vuoden aikana. Järjestelmän kautta vapaan sivistystyön oppilaitoksille voidaan kohdentaa opintosetelirahoitusta, jolla opiskelijamaksuja huojennetaan tai poistetaan. Tämä mahdollistaa opiskelijoille maksuttoman koulutuksen ilman säädösmuutoksia ja varmistaa, että rahoitus kohdentuu tarkoituksenmukaisesti.

Esityksessä todetaan, että maksuton avoimen korkeakoulutuksen tarjonta voi vähentää vapaan sivistystyön oppilaitosten koulutuksen kysyntää. Tämä on merkittävä huoli.

Kokeilun toteutuksessa tulisi huolehtia, että se kohdentuu koulutustason noston kannalta keskeisimpiin ryhmiin ja juuri niihin opiskelijoihin, jotka tarvitsevat enemmän ohjattuja ratkaisuja.

Kansanopistojen vahvuus on ohjauksessa ja kokonaisvaltaisessa tuessa. Ilman tätä tukea opintojen keskeyttämisriski kasvaa ja vaikuttavuus jää rajalliseksi.

Lisäksi esitykseen sisältyy riski opintojen pirstaloitumisesta. 30 opintopisteen raja ei monissa tapauksissa riitä väyläopintojen suorittamiseen, mikä voi hidastaa siirtymää korkeakoulutukseen. Tämä on ristiriidassa kokeilun keskeisen tavoitteen kanssa.

Pullinen Petri
Lahden kansanopisto - Rehtori Petri Pullinen